וועטער:
קלאר אין מילד

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

דאס אידישע וואָרט
THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאנג — 6.28.
זון אונטערגאנג — 6.7.

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

Vol. 21, No. 221. Monday, October 5, 1931.
Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג
מאנטאג כד׳ תשרי, תרצ״ב.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
OCT 10
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

אנב-אורחא
פון מארק

וועגן פארשיידענע זאכן

וואס זיינען עס די אידן וואס ווילן ווערן פארטערס? — די שטאפיקע שמאלץ גרוב רינט אויס. — די קלוק פון צרקה. — נאר א אידישע פרנסה גייט אונטער.

ליוט דעם ווי מען רעדט ביי אונז וועגן פארטעריי און ווי מען קהל׳ט זיך ביי אונז וועגן פארטעריי, קאן מען טייטען, אז יעדער שטאטילער איד איז ביי אונז צו יעדער צייט מוחל געווען די שמאטיקע קאפ־דרייעניש. פאר א רואיק שטיקל בריוט אויסן לאנד? און אין וועלכן איריש ישוב אין דער יישלט זיינען עס ניטא קיין אידן, איינציקע אדער אין ארגאניזאציעס, וואס בויען פארשיידענע אידישע קאלאניזאציע פלענער?

אוואדע זיינען אזעלכע פלענער־מאכער אין פארס־הונגעריקע אידן אויף דא אין ווינניפעג.

אבער וואו פריילענען זיך אויס, וועו עס קומט צו דער מעגלאכקייט צו פארווירלאכן די פלענער און צו באזעצן זיך אויפן לאנד?

* * *

אט האט "דאס אידישע וואָרט" אנומלט נעמאלדן וועגן דעם פלאן צו קאלאניזירן 200 ווייניגער ארבעטס־לאזע משפחות אויפן לאנד, א פלאן וואס ווערט באטראכט זייער ערנסט און וועט אפשר גאר איינגיכן פארווירקלאכט ווערן.

מיר האבן געראטן אידישע ארבעטס־לאזע וואס ווילן אויסנוצן די בעלעגענהייט צו קאלאניזירן זיך, צו זיין גרייט און צו פרובירן ארגאניזירן זיך אין א גרופע. טאמער וועט עס זיי בעלייגענען דערנאך קאלאניזירט צו ווערן צוזאמען, אין איין גרופע, און אפשר אויף ארגאניזירן געוויסע פארטען פון קאפ־פעראטיוון פארקויף און קאפעראטיווער פארזיכערונג.

האט איר פון אזעלכע געהערט? מיר ניט. מיר האבן געקראגן אז אנפראגע וועגן דעם פלאן פון איין אידן, אין ער אבער נוט קיין ווייניגער אין קאן זיך דערפאר מיט אים ניט באנוצן.

איז עס ביי אונז אין שטאט פון דיי הונדערטער אידישע ארבעטס־לאזע, ניט טא קיין איין צענדליק, וואס וואלטן ניט בלויז אין דער טעריע, נאר טאקע אין דער פראקטיק געווארן באזעצן זיך אזא אויסן לאנד, ווען עס טאכט זיך אזא געלעגענהייט צו באזעצן זיך מיט דער מיטהילף פון דער שטאט, דער פרא־ווינץ און דער פעדעראלער רעגירונג?

* * *

איך וויל ניט זאגן, אז פארטעריי איז א גליקלאכע פרנסה.

אבער איז עס בעסער אין שטאט? קאנען מיר אונטער די הערשנדיקע באדינגונגען וואכרן אויף שטאטיקע גליקן? איך מיין, אז ווי שווער עס זאל איצט ניט זיין צו זיין א פארטער, איז עס נאך שווערער צו זיין א איד אין שטאט. — און די לאגע ווערט כסדר ערגער.

אז ס׳איז ניטא קיין פרנסה, דאס דארף מען דאך אייף ניט דערציילן.

אבער ערגער פון אלץ איז, וואס די איין וואס ווערן ארויסגעשטויסן פון זייערע פרנסות קומט אז צעו מאל שווערע צו קריגן באשעפטיקונג, ווי די ניט־איד.

אט האט די קאמיסיע פונם אמעריקאנער איידישן קאנגרעס, וואס האט אויסגעפארשט די לאגע אין אזא אופן שער שטאט ווי ניו יארק, אויסגעפונען, אז ניין יון יעדע צען גרעסערע ארבעטס־לאזע וויל׳ן פרירוט ניט אויסטעלן קיין אידן.

און ווייסט איר סיידן ניט, אז דא ביי אונז איז דאס לאגע ניט א סך בעסער, און אידן ווערן אזוי ממש גע־טריבן צו מנחם־מענדלשע פרנסות און די דאזיקע פרנסות ליגן אויף ניין אייגלן אין דער ערד?

און אויב עס זיינען נאך דא אזוי פיל ניט־אידן, וואס ריישן זיך פון שטאט אויפן לאנד, האט די באוועגונג צווישן אידן לאנד און שטאט זיין א סך א גרעסערע.

* * *

באוועגונג? נו, אוודאי האבן מיר א "צוריק צום לאנד" באוועגונג, — אבער ווי אלע אידישע באוועגונגען איז דאס א טעארעטישע און א פיראנסראפישע, — פאר "אונזערע ארימע ברידער", אזוי צו זאגן.

אונזער ערקה נעפיל, — די קלוק פון צרקה: מיר קעמפן רק פאר יענעם, אבן ניט פאר זיך.

ציוניזם, קאמוניזם, פאציאליזם, פארמעריי, — מיר אליין הארפן עס ניט און ווילן עס ניט! - אויב מיר קעמפן פאר דער אדער אנדער זאך מיט ציוניזם און נעגל, איז עס נאר פאר טוכה הכלל . . .

* * *

האט כאטש אמאל א איד מיט א שארפן חוש פאר געשעפט און א שוואכן חוש פאר ערלעכקייט געפאנגען ראשעווען זיך פון זיין אידישן גורל דך שכר.

אנערקענט דעם יוזל און אנגעטאן א צלם אויפן האלז, — איז אראפ דער הארב פון די פלייצעס. א איד? ניין, א קריסט. און אלץ איז פאר אים אפן. אויף וויפל ס׳איז אפן פאר אלע קריסטן און נאך אכיסל מער, ווייל דער קאפ, מיטן "הייליקן וואסער", איז נאך דער־פון ניט געווארן קיין נויאישער . . .

היינט מען שוין אבער ניט "איד אדער קריסט?" ניט אויסזיסט האט מען דאך אזויפיל געקעמפט קעגן רעליגיעזע פאראורטייל!

היינט פרעגט מען, פון וועלכן אפ־שטאם? און מאנט איר טראגן, אנגע־שולדיקט פאר אויסהרות, צען צלמים, וועלן זיי אייך ניט ראטעווען פון אכ־טיסעמיטיזם, אויב נאר איר שטאמט פון אברהם, יצחק און יעקב.

אט זעט איר דאך: האבן די משומ־דים אין פריל געמוזט גרינדן א אייר־גענע ארגאניזאציע און זיי מוזן טאן

פאלעסטינער שולן גע־שלאָסן ווייל בודזשעטן זיינען אומבאשטימט

שניט אין בייטראג פון דער אידישער אגענטור וועט אפשר צווינגען דעם ישוב איבערצונעמען א טייל פון די שולן וואס זיינען ברז איצט אויפגעהאלטן געווארן פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע וואָרט" פון "איטא")

ירושלים, אקט. 5 (איטא). — די גאנצער שול סיסטעם מיזן רעארגאניזירט ווערן. און א טייל פון די שולן וועלן מוזן איבערגענומען ווערן פונם ישוב. וועלכער וועט זיין געצוואונגען אויפצוהאלטן זיי מיט זיינע אייגענע כחות.

ירושלים, אקט. 5 (איטא). — דער "קרן־קימת" (נאציאנאל פאנד) האט נעכטן געפראגן צווייצייט דאר־לאר פון אפריקע.

דאס געלט איז געווען אן אוואנס אויפן חשבון פונם קארנייוואל לטובת דעם נאציאנאל פאנד, וואס עפנט זיך אין סומע ווי די ערשטע, וועט דער־היינט אין יאהאנעסבורג.

ארום פיר טויזנט מענשן אומגע־קומען אין שריפות אין קאנאדע פאר די לעצטע צען יאר

מאטעריעלער שאדן איז געווען איבער 400 מיליאן דאלאר

אטאווא, אנט., אקט. 4. — פאר די לעצטע צען יאר האבן 386 טויזנט זיינען שריפות אין קאנאדע פארארזאכט מאטעריעלן שאדן אויף 413 מיליאן דאלאר. אויסער דעם זיינען 3,926 מענשלאכע לעבנס פארלאָרן געגאנגען אין די שריפות, און 9,856 מענשן זיינען ערנסט פארוואונדעט געווארן.

די דאזיקע ציפערן זיינען דא פאר־עפנטלאכט געווארן פון דזש. גראָ־סמיט, דאמיניאן פייער קאמישאנער, אין זיין אפיל צו היטן די פייער־פאר־היטונגס וואך, וואס פאנגט זיך היינט אן.

לעצטן יאר איז איבערן לאנד פאר־נעקומען 39.200 שריפות, פארארזאכט דורך שאדן אויף $46,110,000.

"ווען מיר אנאלאזירן די דאזיקע ציפערן", — דערקלערט מר. סמיט, — קאנען מיר בעסער באגרייפן די גרויס פונם פארבלעם. די דורכשניט־לאכע פארשיידענהייט פון פייער אין קאנאדע איז ארום 280 טויזנט דאלאר א טאג, אדער ארום 200 דאלאר יעדע מינוט פונם יאר. קאפיטאליזירט צו פינף פראצענט, מאכט עס אויס די ריזיקע סומע פון צוויי ביליאן דאל., כמעט ווייניל דער נאציאנאל־לער חוב פון קאנאדע".

י. העסטרין גיט אָפּ אָפּטימיסטישן גרוס פון ארץ־ישראל

לאנד מאכט גרויסן פראָגרעס ניט געקוקט אויף אלע שטע־רונגען — אידן האבן ניט מורא פאר אטאקעס — עמק אין בליענדיקן צושטאנד — תרוב׳ע קאלאניעס איבער־געבויט — ירושלים ווערט א וויכטיקער צענטער

י. העסטרין האט נעכטן אפגעגעבן אן אפטימיסטישן גרוס פון ארץ־ישראל פאר א פראאינטערעסירטן עולם אין בוריטש. תולדה, וואו עס געפינט זיך דער באדימטער יער הערצל. און אין אויגוסט 1929 פארברענט געווארן, ווערט איצט ווידער געפלאנצט. א סך נייע בוימער זיינען שוין פארפלאנצט געווארן זיינס ביי זייט מיט דיי פאר־ברענטע וואר־הצלע. פון די אלטע ביי־מער. די דאזיקע ארבעט ווערט געשאפן פון 10 בחורים און צוויי מיידלאך.

איבער נאנצן לאנד ווערן שוין־פלעצער אין פארשיידענע פארט מעס. אועלכע ווי וואסער טורעמס, קינ־דער חיימען און ארבעטער היקן, אין דער קאלאניע מגדיאל. וואו עס וואוינ־ען 600 אידישע נשמות, איז אויפגע־בויט געווארן א שול. וואס ווערט דיינען אויך אלס א געסטונג אין צייט פון אומרוהן.

דער אידישער ישוב אין ארץ־ישראל וויל פריהן מיט די אראבער, ער איז אבער גרייט צו פארטיידיקן זיך אין פאס זיי ווילן אטאקירט ווערן.

מר. העסטרין האט נערעדט וועגן דעם אויפבוי און איבערבוי פון א צאל קאלאניעס און שטעט. באר טוביה, א געווענענע וויסטעניע. ווערט איצט פארוואנדלט אין א פרוכטבארער קאר־לאניע. מען האט זיך דארטן דערגרונ־טעוועט צו וואאטער און עס אין דארטן אויפגעשטעלט געווארן א וואסער טור־רעם וועלכער דינט פאר צוויי צוועקן: וואאטער און פארטיידיקונג.

די באפעלקערונג פון תל־אביב, האט מר. העסטרין געזאגט, איז איצט ארום פיפציק טויזנט אידישע נפשות. פאר דיי לעצטע 4 יאר זיינען דארטן צוגע־קומען ארום צען טויזנט נפשות.

ארום תל אביב געפינט זיך א אידיר־שער דארפישער ישוב פון ארום 000, 25, זינט זיין ערשטן באזוך האט זיך די אינדוסטריע דארטן אנטוויקלט צו אזא שטופע, אז אירע פראדוקטן ווערן אפטפארטירט מחוץ לארץ, און ווען ער איז דארטן געווען, האט ער געטראפן בלויז ארום 500 ארבעטסלאזע, אבער זיי זיינען ניט שטענדיק ארבעטסלאזע נאר פון צייט צו צייט ווערן פלעצער פארנומען פון אנדערע.

(שלוס אויף לעצטער זייט)

אנב-אורחא
פון מארק

וועגן פארשיידענע זאכן

וואס זיינען עס די אידן וואס ווילן ווערן פארטערס? — די שטאפיקע שמאלץ גרוב רינט אויס. — די קלוק פון צרקה. — נאר א אידישע פרנסה גייט אונטער.

ליוט דעם ווי מען רעדט ביי אונז וועגן פארטעריי און ווי מען קהל׳ט זיך ביי אונז וועגן פארטעריי, קאן מען טייטען, אז יעדער שטאטילער איד איז ביי אונז צו יעדער צייט מוחל געווען די שמאטיקע קאפ־דרייעניש. פאר א רואיק שטיקל בריוט אויפן לאנד? און אין וועלכן איריש ישוב אין דער יישלט זיינען עס ניטא קיין אידן, איינציקע אדער אין ארגאניזאציעס, וואס בויען פארשיידענע אידישע קאלאניזאציע פלענער?

אוואדע זיינען אזעלכע פלענער־מאכער אין פארס־הונגעריקע אידן אויף דא אין ווינניפעג.

אבער וואו פריילענען זיך אויס, וועו עס קומט צו דער מעגלאכקייט צו פאר־ווירקלאכן די פלענער און צו באזעצן זיך אויפן לאנד?

* * *

אט האט "דאס אידישע וואָרט" אנומלט נעמאלדן וועגן דעם פלאן צו קאלאניזירן 200 ווייניגער ארבעטס־לאזע משפחות אויפן לאנד, א פלאן וואס ווערט באטראכט זייער ערנסט און וועט אפשר גאר איינגיכן פארווירק־לאכט ווערן.

מיר האבן געראטן אידישע ארבעטס־לאזע וואס ווילן אויסנוצן די בעלעגענ־הייט צו קאלאניזירן זיך, צו זיין גרייט און צו פרובירן ארגאניזירן זיך אין א גרופע. טאמער וועט עס זיי בעלייגענען דערנאך קאלאניזירט צו ווערן צוזא־מען, אין איין גרופע, און אפשר אויף ארגאניזירן געוויסע פארטען פון קאפ־פעראטיוון פארקויף און קאפעראטיווער פארזיכערונג.

האט איר פון אזעלכע געהערט? מיר ניט. מיר האבן געקראגן אן אנפראגע וועגן דעם פלאן פון איין אידן, אין ער אבער נוט קיין ווייניגער אין קאן זיך דערפאר מיט אים ניט באנוצן.

איז עס ביי אונז אין שטאט פון דיי הונדערטער אידישע ארבעטס־לאזע, ניט טא קיין איין צענדליק, וואס וואלטן ניט בלויז אין דער טעריע, נאר טאקע אין דער פראקטיק געווארן באזעצן זיך אזא אויפן לאנד, ווען עס טאכט זיך אזא געלעגענהייט צו באזעצן זיך מיט דער מיטהילף פון דער שטאט, דער פרא־ווינץ און דער פעדעראלער רעגירונג?

* * *

איך וויל ניט זאגן, אז פארטעריי איז א גליקלאכע פרנסה.

אבער איז עס בעסער אין שטאט? קאנען מיר אונטער די הערשנדיקע באַ־דינגונגען וואכרן אויף שטאטיקע גליקן? איך מיין, אז ווי שווער עס זאל איצט ניט זיין צו זיין א פארטער, איז עס נאך שווערער צו זיין א איד אין שטאט. — און די לאגע ווערט כסדר ערגער.

אז ס׳איז ניטא קיין פרנסה, דאס דארף מען דאך אייף ניט דערציילן.

אבער ערגער פון אלץ איז, וואס די אידן וואס ווערן ארויסגעשטויסן פון זייערע פרנסות קומט אז צעו מאל שווערע צו קריגן באשעפטיקונג, ווי די ניט־איד.

אט האט די קאמיסיע פונם אמעריק־אנער איידישן קאנגרעס, וואס האט אויסגעפארשט די לאגע אין אזא אופן שער שטאט ווי ניו יארק, אויסגעפונען, אז ניין יון יעדע צען גרעסערע ארבעטס־לאזע וויל׳ן פרירוט ניט אויסטעלן קיין אידן.

און ווייסט איר סיידן ניט, אז דא ביי אונז איז דאס לאגע ניט א סך בעס־סער, און אידן ווערן אזוי ממש גע־טריבן צו מנחם־מענדלשע פרנסות און די דאזיקע פרנסות ליגן אויף ניין אייגלן אין דער ערד?

און אויב עס זיינען נאך דא אזוי פיל ניט־אידן, וואס ריישן זיך פון שטאט אויפן לאנד, האט די באוועגונג צווישן אידן לאנד און שטאט זיין א סך א גרעסערע.

* * *

באוועגונג? נו, אוודאי האבן מיר א "צוריק צום לאנד" באוועגונג, — אבער ווי אלע אידישע באוועגונגען איז דאס א טעארעטישע און א פיראנסראפישע, — פאר "אונזערע ארימע ברי־דער", אזוי צו זאגן.

אונזער ערקה נעפיל, — די קלוק פון צרקה: מיר קעמפן רק פאר יענעם, אבן ניט פאר זיך.

ציוניזם, קאמוניזם, פאציאליזם, פארמעריי, — מיר אליין הארפן עס ניט און ווילן עס ניט! - אויב מיר קעמפן פאר דער אדער אנדער זאך מיט ציוניזם און נעגל, איז עס נאר פאר טוכה הכלל . . .

* * *

האט כאטש אמאל א איד מיט א שארפן חוש פאר געשעפט און א שוואכן חוש פאר ערלעכקייט געפאנגען ראשעווען זיך פון זיין אידישן גורל דך שכר.

אנערקענט דעם יוזל און אנגעטאן א צלם אויפן האלז, — איז אראפ דער הארב פון די פלייצעס. א איד? ניין, א קריסט. און אלץ איז פאר אים אפן. אויף וויפל ס׳איז אפן פאר אלע קריסטן און נאך אכיסל מער, ווייל דער קאפ, מיטן "הייליקן וואסער", איז נאך דער־פון ניט געווארן קיין נויאישער . . .

היינט מען שוין אבער ניט "איד אדער קריסט?" ניט אויסזיסט האט מען דאך אזויפיל געקעמפט קעגן רעליגיעזע פאראורטייל!

היינט פרעגט מען, פון וועלכן אפ־שטאם? און מאנט איר טראגן, אנגע־שולדיקט פאר אויסהרות, צען צלמים, וועלן זיי אייך ניט ראטעווען פון אכ־טיסעמיטיזם, אויב נאר איר שטאמט פון אברהם, יצחק און יעקב.

אט זעט איר דאך: האבן די משומ־דים אין פריל געמוזט גרינדן א אייר־גענע ארגאניזאציע און זיי מוזן טאן

FRIDAY
Clas
Canada Bl
Phone 21 9
25 817
National C
178 Burrow
LIGHTF
341 B.
PHONE
CANADIAN TRANSP
382 Donald
MUTU
874 Main
269 P

סער הענרי טארנטאָן גלויבט אַז מיר זיינען אויפן שוועל פון פארבעסערטע צייטן

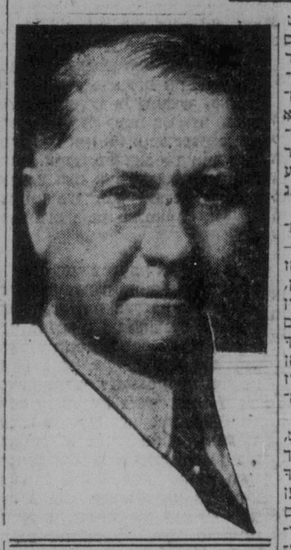

כארבינער אידן דערלויבט צו שפילן אידישן טעאטער

כארבין, אקט. 5 (איטא). — נאך א לאנגן קאמף, איז דער אידישער קהלה פון כארבין געלונגען צו קריגן א דערלויבעניש פון דער מאנדזשורי־שער רעגירונג צו שפילן אידישן טעא־טער.

דעם פארבאט אויף אידישן טעאטער ביז איצט האט די רעגירונג דערקלערט דערמיט וואס זי האט ניט קיין געהאנג אויף אידיש.

צו גאסט אין שטאט

מר. און מרס. ב. פערלמאן, פון קאל־גארי, אלבא., געווענען באקנטע תושב־ים פון ווינניפעג, זיינען אויף א באזוך אין שטאט. זיי זיינען די געסט פון מרס. פערלמאן עלטערן, מר. און מרס. מישה פערלמאן, פלארא עווע, און פון דער משפחה.

"דנניה" עלעקטריפי־צירט מיט מערב קא־נאדער הילף

מיט א געוויסער צייט צוריק האבן מר. באנדרען, ווינניפעג, און מר. ב. צו־קערמאן, סאסקאטון, געזאמלט אין מערב קאנאדע א פאנד פאר דער עלעקטריפיקאציע פון דער קבוצה דגניה, אין ארץ־ישראל. א געוויסע סומע איז געזאמלט געווארן אין אי־נדערגעשיקט געווארן פאר דעם צוועק. א קייבלגראם וואס מר. באנדרען האט זיך געקראגן פון י. בארארן, פון ארץ־ישראל, באשטעטיקט די קב־לה פונם געלט און דעם אנפאנג פון ר עלעקטריפיקאציע ארבעטן אין דגנ־יה. ער גיט אבער צו, אז די סומע איז ניט גענוג פאר דער ארבעט, און מער געלט וועט נויטיק זיין, אויבדער דער פראיעקט וועט דורכגעפירט ווע־רען.

דייטשלאנד געווארנט קענן טעטיקייטן פון די אנטיסעמיטן

ניט בלויז יהודה, נאר נאך עפעס וועט פארניכטעט ווערן. זאגט בערלינער טאגעבלאט — רעגירונג נעמט אן שטרענגערע מיטלען קעגן די "נאצים"

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע וואָרט" פון "איטא")

בערלין, אקט. 5 (איטא). — די רעגירונג האט אנגענומען פאר דער אונטערדרייטן קונג פון דער היטלעריסטישער פראק־אנאנדע, האט אויסגערופן די תעפ־טיקסטע פראטעסטן פון דעם "פעלקישן באבאכטער", היטלערס חויפט אראגאן. די צייטונג באקלאגט זיך, אז די רעגי־רונג האט אין איין טאג צייט פארבאטן די אויסגאבע פון דריי נאצי אראגאנן. גלייכצייטיק האט דער פאליציי פרע־זידענט פון שטעין פארבאטן וועלכע ס׳אין נאצי פארזאמלונגען ביז מארט, 1932, און דערלויבט זיי ניט וועלכע ס׳אין פארזאמלונגען אין די נאסן.

ווינניפעג האט געהאט חיים־טען־טאג אין קאנאדע לעצטן פרייטאג

מיט א טעמפעראטור פון 84 גראד, איינער פון די ווארימסטע אק־טאבער טעג אין דער היינער געשיכטע, איז ווינניפעג לעצטן פרייטאג געווען דאס היסטע פלאץ אין קאנאדע. בדערנאך איז געשטאנען נאענען צו ווינניפעג מיט 81, און אטאווא — מיט 80.

שבת האט עס אבער שוין א בלאן נעטאן דא מיט הארבסט, און די טעמפעראטור, אונטער א פארוואלקל־טען הימל, איז שטארק געפאלן.

בריוו קאסטן

מרס. ע. בינס, וויקטאריא, ב. ק.

פעלד ארגאניזיער פון איד. אימיגראנטן חילף פאראיין אין אנטעריא

מאנטרעאל. — דער פעלד ארגאניי־זער פון אידישן אימיגראנטן חילפס פאראיין, מר. ש. קאפלאן, איז אפגע־פאהרן קיין אנטאריא. ער וועט באזוי־כען: קאבנטוואל, קינגסטאן, בעלעוויל, האמילטאן, סט. קעטערינס, וועלאנד, לאנדאן, קיטשענער, בראנדפארד, פי־טערבארא, נאדרבעי, קירקלאנד־לייק, אנסגעוויל און טמינס.

מר. קאפלאן וועט דארט אויפקלע־רען די פראבלעמען וועלכע שטייען היינט פאר אידישן אימיגראנטן חילפס פאראיין אין קאנאדע און צו־זאמען מיט די קאמיטעטן פון דעם פאראיין אין די אויסגערעכנטע שטעט. וועט ער זוכן די שטיצע פון די דארטיגע אידן.

מר. קאפלאן איז פארלויף פון דעם יאר פון דורכגעפירט די זעלבע מי־סיע אין דער וועסט, אין קוועבעק און אין די מאריטימע פראווינצן. דארט האט ידערער פראווינציעלער מיטגליד פון דעם אידישן אימיגראנטן חילפס זיין אויף דאס יאר ערנאהמט דערפיל־ליגן זיין חוב לגבי זיין ארגאני־זאציע און דערמיט דעמאנסטרירט, אז דער אידישער אימיגראנטן חילפס פאראיין איז אין אל־קאנאדישע אינ־סטיטוציע, וואס דארף באוויזן אלע אידן פון קאנאדע אז נים נאר אין מאנ־טרעאל אליין, און דארף גלייכצייטיק געשטיצט ווערן פון אלע אידן פון קא־נאדע. ס׳איז דערביבר זיכער, אז דעם זעלבן קבלת פנים וועט מר. קאפלאן געפינען אויף אין די אויסערעכנטע שטעט פון אנטעריא.

מר. קאפלאן, וועלכער דארף זיין גוט באקאנט אונזערע לעזער דורך זיינע ארטיקלען איבער דער קאנאדע־פראווינץ, האט אונז אויף דאס מאל פארשפראכן צו שיקן א רייע ארטיק־לען וועגן דעם היינטיגן צושטאנד פון די אידישע קהלות און שטעט, וועלן־כע ער וועט איצט באזוכן.

פאראורטיילט צום טויט אין טשיטא פאר דערמאָרדן אין בינע א אידן וואס האָט גערעדט אידיש

מערדער איז אנטלאפן פון דער כינעזישער געדעכטיקייט און איז אריינגעפאלן אין די הענט פון דער סאוועטישער

מאסקווע, אקט. 5 (איטא). — א טויט־אורטייל איז נעכטן ארויסגעגעבן געווארן אין טשיטא, אויפן ווייטן מזרח, קעגן נעראלי דזיקין, א געווענ־נער. ווייס־גווארדייאישער אפיצער, וועלכער האט אין יאר 1927 דערשאסן אויף טויט איד מאנדזשורי, אן אל־טערן אידן מיטן נאמען לייב וויגלענ־קי, אין האט שווער פארוואונדעט א צווייטן, מיטן נאמען שלום ביבאוטסקי.

דעם אנפאל אויף די אידן האט דומ־קין געמאכט אויף אן אייזנבאן סטאנ־ציע, אין די אורזאכן פון דער אטאקע אין געווען בלויז דאס, וואס די אידן האבן צווישן זיך גערעדט אידיש, וואס האָט שערפלאך אויפגעבראכט.

דזיקין איז מיט דוסיטן אריינגעגאנגען אין אן אנטלאפן אין דער אנטלאפן אין דער אנטלאפן אין דער

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די באנען און די אָפּגעזאָגטע באַן-ארבעטער

די אָפּזאגונג פון צען טויזנט ארבעטער פון סי. פּי. אר. שאפט אין פארשיידענע צענטרען אין קאנדע האט געמאכט א שווערן רושם אין לאנד. מען האט דערוואַרט, אז די סי. פּי. אר. זאָל, ווי לעצטן יאָר, אין אָנבאַטראַכט פון דער שווערע ארבעטסלאָזיקייט, מאַכן אַן אַנ־שטריינגונג צו האַלטן אָפן אירע שאפס. אויב אפילו דאָס זאָל פאר איר מיינען פארלוסטן, — אין דער אנאַנד וועגן דער שליסונג פון די שאפס איז דערפאר געווען אַן אומאַנגענעמע איבערראַשונג, ברויסרופנדיק די מורא, אז די סי. קע. אר. אין אנדערע ארבעטסגעבער זאָלן ניט נאָכפאָלגן דעם ביישפּיל און מאַכן נאָך קריטישער די אזוי אויך שווערע אר־בעטסלאָזיקייט לאַנע.

די האַנדלונג פון דער סי. פּי. אר. פילט זיך באַזונדערס שווער אין די פונקטן וואו די שאפס זיינען געשלאָסן געוואָרן. אזוי למשל, זיינען אין ווינפּעג צוגעקומען א דאַנק דעם שרעט קאַרגע צוויי טויזנט ארבעטסלאָזע, — די מחנה פון ארבעטסלאָזע איז דאָ אזוי מיטאַמאָל פארגרעסערט געוואָרן אויף וואַסערע 15-20 פּראָצענט, און אויסער דעם וואָס דאָס רופט זיך גליין שלעכט אָפּ אויפן גאַנצן עקאָנאָמישן לעבן פון דער שטאָט, ליינט עס אַרויף א נייע שווערע אלסט אויף אונזער מוניציפּאַליטעט : די אָפּגעזאָגטע סי. פּי. אר. ארבעטער האָבן נאָך פון פאַראיאָרן ווינטער אַן געאַרבעט בלויז א טייל פון דער ארבעטס־צייט, זייערע פארדינסטן זיינען געווען דערפאר זייער קליינע. זיי זיינען אלע געבליבן אָן וועלכע סי׳אז אָפּשפּאַרונגען און נויטיקן זיך פון דעם ערשטן מאַג אָן אין שמיצע.

עס איז דערפאר פארשטענדלאָך דער טומל וואָס איז אויפגעד־הייבן געוואָרן ארום דער דאָזיקער פראגע און פארוואָס מען איז אין לאנד אזוי שטארק פאראינטערעסירט. אז די צושליסונג פון די סי. פּי. אר. שאפט זאָל זיך ניט לאנג פארציען און די ארבעט זאָל דאָרטן באַ־גייט ווערן.

דער ברייטער עולם פילט אבער, אז די סי. פּי. אר. האָט ניט גע־האנדלט יושר׳דיק שליסנדיק אירע שאפס. נאָכאלעמען, איז אַן אייזנ־באַן, וואָס באלאנגט אויפלו צו א פריוואטער קערפּערשאפט, ניט קיין ריין פּריוואטע אונטערנעמונג. און פונקט ווי זי קאָן קומען צו דער רע־גירונג מיט פאדערונגען אין פאל פון איר נייט, אזוי קאָן דאָס פּובליקום דערוואַרטן פון איר הילף אין צייט פון זיין נויט.

אָבער דר סי. פּי. אר טענהט, אז איר לאגע איז א דאַנק דער דעפּרעסיע זייער א געדריקטע. און זי קאָן קוים צאָלן די באשטימטע צינזן צו אירע אינוועסטאָרן, — און פרעמיער בענעט האָט אין זיינער א דערקלערונג באשטעטיקט די באהויפּטונג פון דער קאָמפּאני און אזוי באַרעכטיקט איר האנדלונג.

דערווייל האָט דאָס ארויסגעשטויסן אין פאדערונגען דאָס איינ־באַן פראָבלעם־בכלל. מען האָט אָנגעהויבן דערמאָנען דעם פאקט, אז אפילו אָן דעם קריזיס איז דאָ לאנג פון די איינבאַנען לעצטנס געוואָרן א וואַקלדיקע, און אז זייער צוקונפט איז ניט אויסגעשפּריט מיט בלו־מען.

פאר דעם לעצטן צענדליק יאָרן האָט דער מאָטאָר טראנספּאָרט אָנגעהויבן טיף איינשניידן זיך אין די געשעפטן פון די איינבאַנען ביי אונז. ווי אין אנדערע לענדער. מיט דער שנעלער אנטוויקלונג פון גומע מאָטאָר וועגן ווערט די לאנג פאר די איינבאַנען אלץ ערגער און ערגער. זיי פארלירן דע גרעסטן מייל פון זייערע קורצע טראנספּאָרטן, און דער מאָטאָר הויבט אָן אריינדרינגען אויך אין דעם לאנגן־שטח גע־ביט. סיי בנוגע פראכט און סיי בנוגע פאַסאַשירן פארקער פארלירט די איינבאַנען אלץ מער באַלד צום מאָטאָר.

און דאָן הויבט אָן דראָען דער איינבאַנען די געפאר פונם לופט־פארקער. וואָס שניידט זיך איין אלץ מער און מער איר לאנגן שטח געשעפט. וואו זי האָט נאָך געקאָנט בעסער ביישטיין די קאָנקורענץ פונם מאָטאָר־וואָגן. און די לופט־פליעריי הויבט ערשט אָן מאַכן ריזיקע שריט פאראויס . . .

פארלאנגען די איינבאַנען, נאַטירלאָך, שוין קענן דער דאָזיקער קאָנקורענץ. זייער מענה איז, אז די איינבאַנען זיינען א נאַציאָנאַלע גיסאוזדיקייט. און מען קאָן אָן זיי ניט אויסקומען. מען מוז דערפאר פארזיכערן זייער קעזיסטענץ מעגלאָכקייט.

אָפּזאגונג איז איצט אַרויפגעשוואַמען אין פארבינדונג מיט דער אָפּזאגונג פון די סי. פּי. אר. ארבעטער. עס זעט דערפאר אויס, אז די דאָזיקע אָפּזאגונג איז געווען, צי אבזיכטלאָך צי ניט אבזיכטלאָך, א דעמאָנסטראַציע צו ציען די אויפמערקזאמקייט פונם עולם צו דער שלעכ־טער לאגע פון דער איינבאַן.

די פראגע פון צוריק עפענען די געשלאָסענע שאפס ווערט כסדר פארהאנדלט צווישן פארשטייער פון דער רעגירונג. דער איינבאַן און די ארבעטער. און אויב מען רעדט איצט וועגן דער מעגלאָכקייט אז די שאפס זאָלן קיראָלאָך צוריק געעפנט ווערן, קאָן מען זיך משער זיין, אז דאָס וועט געטאָן ווערן פארן פרייז פון געווישע גזיצצגעבונג מצד דער רעגירונג, וואָס זאָל פארבעסערן די לאגע פון די איינבאַנען.

די פייער פארהיטונגס וואַך

די מאַניטאָבער פייער־פארהיטונגס וואַך, וואָס פאנגט זיך היינט אָן, באַצוועקט אויפצוקלערן די באַפעלקערונג פון דער פּראָווינץ די געפארן פון שריפות און די נויטווענדיקייט פון פארזיכט מיט פייער, וואָס ווערט פארוואנדלט פון דעם מענשנס בעסטן פריינט אין זיין גרעסטן שונא, ווען ער ווערט ארויסגעלאָזן פון אונטער זיין שטריינגען קאָנטראָל.

אָט דער שונא מאַכט אָן א שרעקלאָכן הורבן ווען ער קריגט די פרייהייט. פאר דעם לעצטן יאָר אַליין זיינען אין מאַניטאָבא 29 לעבנס אויסגעלאָשן געוואָרן אין שריפות. און דער מאַטעריעלער פארלוסט פון פייער האָט באַטראָפן קארנע דריי מיליאָן דאָלאַר.

עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אז די מייסטע שריפות קאָנען אויסגעמידן ווערן ביי דער געהעריקער פארזיכטיקייט מיט פייער. אין די מייסטע פאלן איז א שריפה א רעזולטאַט פון נאַכלעסיקייט.

ווען מענשן זאָלן תמיד האָבן אין זינען דעם פרייז וואָס זיי און זייערע שכנים קאָנען גרופן ווערן צו באַצאָלן פאר דער נאַכלעסיקייט, — דעם פרייז פון מענשלאָכע לעבנס און מענשלאָכע ליידן, — ווען זיי זאָלן דאָס תמיד געדיינקען, וועלן זיי זיין מער פארזיכטיק און וועלן אויסמיידן די טראַגישע פאָלגן פון נאַכלעסיקייט מיט פייער.

דאָס איז די אויפגאַבע פון דער פייער פארהיטונגס וואַך : צו דערקלערן און איינדריקן עס אין די זכרונות פון אלע איינוואוינער פון דער פּראָווינץ זייער גרויסן חוב צו זיך און צו זייערע שכנים אין די גרויסע אחריות וואָס זיי טראָגן אויף זיך ווען זיי האָבן צו טאָן מיט פייער.

האלט פייער געצוימט. און עס וועט זיין אייער גרעסטער פריינט; לאָזט עס ארויס פון קאָנטראָל, און עס ווערט אייער גרעסטער שונא, וואָס פארניכטעט און מאַכט חרוב אלץ אויף זיין וועג. — מענשלאָכע לעבנס צוזאַמען מיט פּראָדוקטן פון מענשלאָכער ארבעט און מי. האלט פייער פאר אייער פריינט !

מיט סטאַלינען אינ׳ם קרעמל

(ספּעג. פאר "דאָס אידישע וואָרט")
נאָכדרוק פאַרבאָטן

(נאָטיצן און איינדרוקן)
פון באַרים באַזשאַנאָוו
אידיש : ק. ירושלמי

— 1 —

מ׳איז געוואוינט צו באַצייכענען יע־דען פאַנטאַסטישן כאַראַקטער פון גע־שעענישן מיט די ווערטער : "ס׳איז א מין קינאָ־דראַמאַ". נאָר דער אָמת קאָן אפטמאָל מיט זיין אומגלויבלאָכ־קייט און איסטערנעוויינלאָכקייט אי־בערשטייגן די וואונדערבאַרסטע סצע־נאַריאָס . . .

דער דאָזיקער געדאַנק איז מיר דורכגעלאָפן דורכן מוח דעם 9טן אור־גוט 1923, ווען כ׳האָב געהאַלטן אין די הענט א פּאַפּיר־ל פון א מאַנישער ווערט. כ׳האָב, נעמלאָך, אנטהאַלטן א דעקרעט פונם צענטראַלן קאָמיטעט פון דער רוסישער קאָמוניסטישער פאַר־טיי, לויט וועלכן איך בין באשטימט געוואָרן אויפן פּאָסטן פון סטאַלינס מיטהעלפער; אנדערש הערנדיק : איך כן געוואָרן דער נאַענסטער און עי־קר׳דיקער בעלייוועץ און דעה־זאַנער פון דעם רוסישן דיקטאַטאָר פון אלע רו־סישע לענדער.

אָט איז דער אינהאַלט פון אָט דעם דעקרעט :

"אויסצוג פונם ראַפּאָרט נומער 27 איבער דער זיצונג פונם 9טן אוגוסט 1923, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן דורך דער אַרבייטס־אָנגעלעגענהייט פונם צענטראַלן קאָמיטעט : פון מאַלטאָוון.

* * *

דער סדר היום :

באשטימען א מיטהעלפער פארן חבר סטאַלין, דעם סעקרעטאַר פונם צענטראַלן קאָמיטעט.

באשלוס :

דער חבר באַזשאַנאָוו ווערט נאָמי־נירט אלס מיטהעלפער פונם חבר סטאַ־לין, דעם סעקרעטאַר פונם צ.ק. ער ווערט באַוויזן דעם באַזיצטיקן פון זיין אמט אלס דער סעקרעטאַר פון דער אַרבייטס־אָנגעלעגענהייט.

דער סעקרעטאַר פונם צענטראַלן קאָמיטעט :

יאַן וורזיטאַק.

נאָך אין פעברואַר 1922 האָב איך זיך פאַרגעשטעלט פארן צענטראַלן קאָ־מיטעט פון דער קאָמוניסטישער פאַר־טיי מיט א בקשה מיר אָנצונעמען אויף דיענסט אין זיין סעקרעטאַריאָט. ס׳איז ניט געווען קיין לייכטע זאַך אָנצוקו־מען אהיין. כדי אריינצודרינגען אינם "קודש הקדשים" פון דער פארטיי האָט מען בעראַרבט דאָס אַ ספּעציעלע סמי־כה פון אירע רעזולטאַטן אָנפירער. איך האָב נעדאַרפט ניט אין איין קאָרי־דאָר אַפּוואַרטן, ניט שוואַך אי־בערשפּאַנען, אוי, — ניט פארלירן דעם מוט ביי די ערשטע דורכפאַלן. כ׳בין אבער מיט א עפּסטן וויל־ן ביינעשאַנ־נען אלע נסיונען און איך בין ענד־לאָך אָנגענומען געוואָרן.

לכתחילה האָט מען מיר באַשטימט אויף א קליינעם פּאָסטן אינם אָנגאַ־ניזאַציע־דעפּאַרטמענט. מיין אַרבעט האָרטן; דער נאַענטסטער און עי־קר׳דיקער בעלייוועץ און דעה־זאַנער פון דעם רוסישן דיקטאַטאָר פון אלע רו־סישע לענדער.

אָט איז דער אינהאַלט פון אָט דעם דעקרעט :

"אויסצוג פונם ראַפּאָרט נומער 27 איבער דער זיצונג פונם 9טן אוגוסט 1923, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן דורך דער אַרבייטס־אָנגעלעגענהייט פונם צענטראַלן קאָמיטעט פון דער רוסישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי.

דעם

רב'ס טאָכטער

א העכסט שפּאַנענדיקער ראָמאַן פון דעם אידישן לעבן אין מיטל־אַלטער פון לעאָ וויעזענפעלד

(שלום)

נאָך א ווײַלע איז ר' יצחק אייזיק אַרויף אויף דער בימע. אויף דער זעל־בער בימע, אויף וועלכער ער האָט ערשט נעכטן פאַרגאַנגן ביטערע טרע־רען און האָט אַרויסגעשיקט זײַנע הײַ־סע תפילות צו גאָט פאַר זײַן אומ־גליקלאַכער חנה'לע און ער האָט גע־האַלטן א ווירנדע רעדע. אין וועלכער ער האָט אין נאָמען פון אַלע אידן געראַנגט דער פרינצעסן פאַר איר פּראָקלאַמאַציע. ער האָט דאַן אויפגע־פאַרערט די אידן מיט אים תפילה צו טאָג פאַר דעם געזונט פון דער פרינ־צעסן און אויף א דאַנק תפילה צו גאָט פאַר דעם גרויסן נס, וועלכען ער האָט געטאָן מיט די אידן פון טור־נא.

דערנאָך האָט ער געהאַלטן א צווײַ־טע רעדע, אין וועלכער ער האָט אויס־געזאָגט זײַן געדײַמסנס, אז חנה'לע איז ניט זײַן טאָכטער, נאָר אז גאָט האָט זי געשיקט צו אים כדי דורך איר צו העלפן זײַן פאָלק.

***

בעת אין דער נעטא האָט געהערשט די גרעסטע פרײד און די דאַרטיקע אידן האָבן זיך צום ערשטן מאָל דער־פילט גליקלאַך, איז חנה'לע געלעגן אין דעם בודואַר פון דער פרינצעסן און זי האָט פון קײן זאַך ניט גע־וואוסט. זי איז געווען אַזוי שוואַך, אַזוי מיד צו באַגרײפן אַלץ, וואָס עס האָט זיך מיט איר אָפּגעשפּילט. אז מען האָט איר אויפלו אויף דעם צוויי־טען, און אויף דעם דרײַטן טאָג, ניט אויסגעזאָגט ווער זי איז און ווי אַזוי זי איז אַרויסגעקומען פון שייטערהויפן גע־קומען אין פאַלאַץ.

ניט די פרינצעסן און ניט דער פרינץ האָבן זיך געווײַן פאַר איר. די דאָקטוירים פון הויף האָבן זיי פאַר־באָטן זי צו זעען און מיט איר צו רײדן, ווײַל אַזאַ אויפרעגונג וואָלט געקאָנט קאָסטן איר לעבן. חנה'לע האָט דערפאַר נאָר געזען די דינער־שאַפט פון הויף, וועלכע האָבן זיך אַרומגעדרײט לעבן איר בעט און זיי זײַנען געווען גרײט פאַר איר אַלץ צו טאָן. זי האָט געזען די דאָקטוי־רים, אָבער ערשט אויף דעם פינפטן טאָג האָט זי ביי זיי געקאָנט זיך נאָכ־פרעגן וואָס מיט איר איז געשען און וואו זי געפינט זיך.

דאַמאָלסט ערשט איז צו איר גע־קומען דער פרינץ, אָבער אויף ער

אויסגענומען געווארן מיט גרויס ערע פון דער פרינצעסן און פון דעם קאַנצ־לער. סיי די פרינצעסן און סיי דער קאַנצלער זײַנען אויסערגעוויינלאַך פרײַנטלאַך צו דעם אידישן רב און זײַן פרוי.

— און איר האָט געוואָלט אייער אייגן לעבן אונעקצוגעבן פאַר א קינד, וואָס איז אין דער אמת'ן ניט געווען אייערס? — האָט די פרינצעסן גע־פרעגט דעם רב.

— ניט מײַן? — האָט דבורה אויסגערופן, — זי איז געווען נאָך מער ווי אַן אײַנענע. זי איז געווען אונזער גאַנץ לעבן.

— חנה'לע איז מיר געשיקט גע־ווארן פון גאָט, — האָט דער רב גע־זאָגט, — און עס איז געווען מײַן פליכט זי צו באַשיצן אפילו מיט מײַן אײַנענעם לעבן.

דער קאַנצלער האָט ניט געשטעלט קײן פראַגעס, ניט דעם רב און ניט דבורה'ן. אַלס א קלוגער און דער־פאַרענער מענש האָט ער פאַרשטאַנען, אז עס וועט די צוויי מענשן ניט זײַן אַזוי לייכט זיך צו שײדן מיט דער, וועלכע איז אַזוי שטאַרק איינגעבאַקן געווארן אין זייערע הערצער. ער האָט בלויז געבעטן דעם רב אים צו העלפן צו איבערצײַנען חנה'לען, אז דאָס, וואָס מען וועט איר דערצײַלן, איז ווירקלאַך אמת און ער זאָל אים אויך העלפן צו געווינען איר ליבע, צו אים, דעם ווירקלאַכן און גליקלאַכן פאַטער.

***

ווען חנה'לע האָט דערהערט, אז ר' יצחק אייזיק און דבורה זײַנען ניט אירע אמת'ע עלטערן, האָט זי זיך שטאַרק פאַנאַנדערגעוויזן. זי האָט די גאַנצע געשיכטע ניט געוואָלט גלויבן. זי איז געווען זיכער, אז דאָס האָט זיך דער פרינץ באַנוצט מיט אַזאַ מיטל און ער האָט געפּועל'ט ביים קאַנצלער אז ער זאָל זי אַנגענעמען פאַר זײַן טאָכטער, כדי זי צו האַטעווען פון טויט. אויף אירע עלטערן און זי שטאַרק געווען בדוגן און זיי האָט זיי אַזוי אויפלו ניט געלאָזט דערן מיט איר.

— ניין, ניין! דאָס איז ניט מעג־לאַך, — האָט זי געהאַלטן אין איין דרײַען. — איר האָט פאַרקויפט אײַ־ער טאָכטער פאַר אייער אײַנענער פרײַהייט. איר האָט געזינדיקט קעגן אונזער גאָט און איך וועל קײנמאָל ניט ווערן קײן שותפ'טע צו אייער פאַרברעכן. איך בין א אידישע טאָכ־טער, און איך וועל מײַן לעבן, מײַן ליבע און מײַן פרײַהייט ניט קויפן אויף אַזאַ אופן. א אידישע טאָכטער בין איך, און א אידישע טאָכטער וועל איך פאַרבלײַבן. — אפילו ווען איך זאָל דערפאַר דאַרפן הונגערט מאָל פאַרברענט ווערן. מײַן גאָט און מײַן פאָלק, מײַן תורה און מײַן גלויבן, וועל איך ניט פאַרקויפן פאַר קײן זאַך אין דער וועלט.

ר' יצחק אייזיק האָט אָנגעוועגדעט אַלע מיטלען זי צו איבערצײַנען אין דעם גאַנצן אמת. ער האָט איר גע־שוואוירן ביי גאָט און ביי אַלץ וואָס ביי א אידן איז הייליק, אז ער זאָגט איר דעם אמת, און אז זי איז ווירק־לאַך די טאָכטער פון גראַף באַטיאַ־נא.

אָבער אויך דאַן האָט חנה'לע דער־קלערט אז זי בלײַבט א אידישע טאָכטער. זי האָט ניט געוואָלט אנער־קענען איר נײַעם פאָטער, זי האָט ניט געוואָלט הערן פון דעם גרויסן גליק וואָס איר דערווארטעט ווען זי זאָל ווערן די פרינצעסן פון טירנא און צו זײַן די פרוי פון דעם פרינץ, וועלכן זי האָט אַזוי שטאַרק געליבט און פאַר וועמען ליבע זי האָט אַזוי פיל גע־ליטן. זי איז א אידישע טאָכטער, האָט זי אַנטשלאָסן דערקלערט, און זי וועט דאָס בלײַבן איר גאַנצן לע־בען.

ר' יצחק אייזיק און דבורה האָבן אײַנגעזעען אַז זיי וועלן מיט איר גאַרניט קאָנען טאָן, איז ר' יצחק אײַ־זיק געפאַלן אויף א צווייטער המצאה. ער האָט איר געבראַכט דעם בײַשפּיל מיט אסתר המלכה און ער האָט איר דערקלערט, אז אפילו ווען זי איז אַנטשלאָסן צו בלײַבן א אידישע טאָכטער, מוז זי אין זינען האָבן איר פאָלק, וואָס איז איצט דורך איר דערהײַנען געווארן און האָט געקראָגן אַלע פרײַהייטן. אויב זי וויל דאָס ניט טאָן פאַר זיך, אַזוי מוז זי עס טאָן פאַר די אידן, ווײַל גאָט האָט זי אויס־געקליבן צו זײַן דער גוטער שליח פאַר זיי — וועמען זי האָט געבראַכט גליק און פרײַהייט.

די קלוגע און איבערצײַנענדע דײַטן דעם אַלטן רב האָבן ניט פאַר־פעלט זייער ווירקונג. חנה'לע האָט אָנגעפאַנגען אײַנזעען, אז זי מוז זיך צופּאַסן צו דער נײַער לאַגע, און אז זי טאָר זיך ניט שטעלן קעגן דעם ווילן פון גאָט, וועלכער האָט אַלץ אַזוי געפירט.

ווען דער פרינץ איז דאַן אַרײַנגעקו־מען אין דעם בודואַר, אין וועלכע זי האָט זיך געפונען מיט אירע עלטערן, איז זי אים אַנטקעגן געלאָפן, האָט אים אַרומגענומען און זי האָט אים צוגעפירט צום רב און אים געבעטן אז ער זאָל אים בענשן. ר' יצחק אײַ־זיק האָט געבענשט דעם פרינץ און ער האָט זיי בײַדן געוואונשן גליק און פרײַד.

* * *

אין עטלאַכע וואָכן אַרום האָבן די גלעקער פון טירנא'ר קלויסטערס ווי־דער געקלונגען און זיי האָבן צוזאַ־מענגערופן דאָס פאָלק צו דער חתונה פון דעם פרינץ מיט חנה'לען. אויף די אידן זײַנען דאַן געווען צוזאַמען מיט די קריסטן פאַרזאַמלט אויף דעם גרויסן מאַרק פּלאַץ. זיי האָבן זיך צוזאַמען געפרײַט יאָן זיי האָבן זיך געפילט ווי קינדער פון אײַן פאָלק.

* * *

די אידן פון טירנא האָבן זי'ט דאַ־מאָלסט געלעבט פרײַ און גליקלאַך גאַנצע צוויי הונדערט יאָר. איבער דער צײַט זײַנען דאָרט געווען פאַר־שײדענע פירסטן און פרינצן, אָבער

קעס, די פרײַזן אויף פלײש וואָלטן דאַמאָלסט געפאַלן אויף דרײַסיק פּראָ־צענט.

צו דיזן פון פי־צוכטער מײַנט עס ערנסט, צי זי האָט נאָר געוואָלט אַנשראָקן דערמיט די גרויסע פלײש סוחרים, בכדי צו קאָנען נעמען א גרעסערן פרײַז פאַר די געבראַכטע בהמות — ווײַסן מיר ניט. אײַן זאַך איז יאָ זיכער, אז ווער עס זאָל ניט צופרידן דאָס פלײש — ביים עולם וועט מען אַלץ שינדן די הויט.

די „פאָנטאַנעס" אינדוסטריע

געווען צײַטן, ווען פאַרן פון אײַן שטאָט אין דער צווייטער איז געווען אַן אײַנשטעלענײַ, כמעט א העלי־דישקײַט. מען האָט מורא געהאַט פאַר גזלנים, זיי האָבן געקאָנט אין מיטן טאָג אָפּשטעלן און גאַנץ קאַלטבלו־טיק אויסליידיקן די קעשענעס ביי די פאָסאַזשירן, וועלכע זײַנען געווען העכסט צופרידן וואָס מען האָט זיי כאָטש געלאָזט גאַנץ דאָס פעלצ'ל.

אין היינטיקע צײַטן איז דאָס אויס מאָדע. מען שטעלט שוין ניט אָפּ א מענטש אינמיטן פעלד צו זאָגן אים — דעם בײַטל אָדער דאָס לעבן. אַזאַלכעס טוט מען היינט נאָר אויף די גוט באַהיטע נאָסן פון די גאָר גרויסע שטעט. אויף די וועגן וואָס פירן פון אײַן שטאָט אין דער צווייטער, קאָן מען זײַן גאַנץ זיכער.

יאָ, מען קאָן פאָרן גאַנץ זיכער. אָבער ניט אויף די וועגן פון אָרגענ־טינע. ניט דערפאַר ווײַל די אָרגענ־טינער וועגן זײַנען פול מיט גזלנים, — חלילה, קײן גזלנים זײַנען ניטאָ, נאָר דערפאַר זײַנען די וועגן אַלײן אָרגענער פון גזלנים, בפרט אום ווינ־טער, אָדער אפילו זומער באַלד נאָך א רעגן.

אָט דער צושטאַנד פון די אָרגענ־טינער וועגן האָט לעצטנס, מיט דער אַנטוויקלונג פון דער אַוטאָמאָבײַ־פאַרקער, איבערנײַעס אַרויסגערופן צום לעבן דעם מענשן וואָס באַפאַלט די רײַזנדע אין וועג. נאָר דאָס איז ניט דער אַמאָליקער גזלן, וואָס פלעגן צושטעלן א מעסער צום גאַרגל. ניין, דער היינטיקער אַנפאַלער שטעלט קײן נעם ניט אָפּ אין מיטן וועג, ער צווינגט קײנעם ניט לען זאָל אים גע־בען געלט; פאַרקערט ער העלפט נאָך דעם רײַזנדער אין א נײַט און שטעלט זיך צופרידן מיט א פּאָר פּעזעס פאַר זײַן הילף.

דערפאַר איז ער אָבער זיכער און דער רײַזנדער וועט זיך פון אים ניט אַרויסדרײען, ער וועט פון אים ניט אַנטלויפן און דאָס קלײנע „פאַר־דינסט" וועט ניט פאַרלוירן גײן.

איך ווײס ניט וואו ערגעץ אַנ־דערש, נאָר אין איקראַינע פלעגן די בעל־עגלות עס רופן א „טינטערל": — דאָס איז אַן אויסגעריבענער גרוב אָדער א נידעריק אָרט אינמיטן וועג, וואו נאָך א רעגן בלײַבט די וואַסער שטיין און אין א פּאָר טעג אַרום ווערט דערפון א בלאָטע, אין וועלכער מען בלײַבט ניט זעלטן שטעקן ביז איבער די רעדער, דאָ אין אָרגענטינע רופט מען אַזאַ מין „טינטערל" — „פאָנטאַנאַ". נאָר איך מײַן אַז אונ־זערס א „טינטערל" איז א קלײן טע־פעלע אַנטקעגן דער אָרגענטינער „פאָנטאַנאַ", וועלכע האָט אַזאַ טבע, אַז זי קלויבט ניט איבער, מעג דאָס אפילו זײַן א וועג פאַר אַוטאָמאָבײַל מיט ספּעציעלע אויפשריפטן פון דעם אַוטאָמאָבײַל קלוב גײַט איר ניט אַז, זי צעלגט זיך אין דער לײַנג אַז אין דער ברייט, אפשר מאָל מיט אַזאַ אומ־שולדיקן אויסזעען, אז דער אַוטאָמאָ־בײַל פאָרט לאָזט זיך אַריין מיט דעם גאַנצן צוטרויען, און . . . . ער בלײַבט זיצן געשמאַק און אויף לאַנג, ביז מען קומט מיט א פּאָר פערד אָדער מער און מען שלעפּט אים אַרויס.

די, וועלכע פאָרן מיט אַוטאָמאָבײַלן איבער אָרגענטינער וועגן, ווײַסן גוט דעם טעם פון אַזאַ „פאָנטאַנאַ", עס קומט אויס ניט אײַן שעה צו וואַרטן ביז אימיצער זאָל אָנקומען, אָדער מען מוז, במחילה, פאַרקע'שען די פּאָ־לעס אין גײַן א פּאָר לאָמעטער צו־פוס ביז דעם נאָענטן קאַלאָניסט און בעטן הילף.

אָט אַרום די פאָנטאַנאַס האָט זיך אַנטוויקלט אַן אײַנגאַרטיקע אינ־דוסטריע: אפט מאָל נעמט דער פאָ־לאָניסט, וואָס לעבן זײַן פעלד־לײַנט די פאָנטאַנאַ, און עפנט אויף די דראָ־טען, וואָס פאַרצוימען זײַן פעלד, און מאַכט דורך זײַן פעלד א וועג פאַר די רײַזנדע אויף אויסצומײדן די פאָנ־טאַנאַ. פאַרשטייט זיך, אז ער טוט דאָס ניט אומזיסט. די פרײַז פאַר א דורכפאָר איז פון אײַנער בײַז פינף פּעזעס; דאָס איז לויט דעם אָפּעמיס פון דעם בעל טוב און לויט דעם „צו־שטאַנד" פון דער פאָנטאַנאַ. דער פאָ־אַזשיר האָט א ברירה צו באַצאָלן אָדער זיך לאָזן אויף גאָט'ס באַראָט, אפשר וועט אים פאַרט געלונגען אַרי־בערצופאָרן די פאָנטאַנאַ. פאַרשטייט זיך, אז ניכער בלײַבט ער שטעקן פונקט ווארן גרינגער. בעסער וואָלט מען געלאָזט צורו די פאָנטאַנאַס אינ־דוסטריאַלן און זיך געגומען צו די פאָנטאַנאַס זעלבסט . . .

לייענט מאָרגן

די ערשטע פאָרזעצונג

אונזער נײַעס

ראָמאַן

„גליק און ראַכע"

א ראָמאַן פון אויסערגעוויינלאַכן אינטערעס, מיט שפּאַנענדע עפּיזאָדן, אינטריגעס און מיט אַטעם פאַרכאַפּנדע מאָמענטן.

פאַנגט אָן דאָס ערשטע קאַפּיטל

מאָרגן

77

פון יעדע 100 אידישע היימען קריגן „דאָס אידישע וואָרט"

אזוי דערווייזט אונזער אויספירלאַכע אנקעטע, אַן איז געווים א זייער פרײַלאַכע דערשײַנונג.

אָבער: . . .

א צײַטונג באַזירט איר עקזיסטענץ באַזונדערס אויף די אַדווערטײזמענטס — די סוחרים וועלכע אַדווערטײזן דערוואַרטן, אז איר, לעזער, זאָלט —

אין אייערע אײגענע אינטערעסן

דורכלײַענען די דאָזיקע אנאָנסן; ווײַל זיי זײַנען זיכער אז דורך דעם דער־ווײַסט איר זיך וועגן פילע זאַכן, וועגן אַן מיטלען ווי אַזוי צו באַקומען די נויטיקסטע זאַכן — די בעסטע באַדינונג — און אין דער זעלבער צײַט

אָפּשפּאָרן פיל געלט

דערפאַר דאַטן מיר אײַך: לייענט דורך די אנאָנסן, און ווען איר גײַט אײַנ־קויפן, דערמאָנט טאָקע, אז איר האָט דאָס געזעען אין

„דאָס אידישע וואָרט"

165 Selkirk Ave., East — Winnipeg

ארגענטינער קוריאָזן

בהמות זײַנען בילײַג און פלײש איז טײַער

ביי אונז אין ארגענטינע קומט פאַר א מאָדנע זאַך: פּראָדוקטן, וועלכע ווערן פון ארגענטינע עקספּאָרטירט קײן אויסלאַנד, קאָסטן דעם ארגענטי־נער קאָנסומער טײַערער ווי דעם אויסלענדישן.

ווען דעם, אז די פרײַזן אויף מעל און ברויט זײַנען ניט אין אײַנקלאַנג מיט די פרײַזן אויף ווײַץ, און פאַרוואָס דאָס איז אַזוי — איז שוין די טעג געווען געשריבן אין „די אידישע צײַטונג". איצט קומט די חי־נע „לא פּרענסא" און פרעגט די זעל־בע פראַגע בנוגע פלײש.

„צוליב וועלכן מאַטײַן זאָל אין א לאַנד פון פי־צוכט, וואו די פרינגאַר־פיק אינדוסטריע דערגרײכט צו גרוי־סע פּראָפּאָרצײַעס, זאָלן די פרײַזן אויף פלײש פאַר'ן אינערלאַכן קאָנסום זײַן אַזוי טײַער? וועלכע זײַנען די ווירק־לאַכע מאַטײַנען דערפון

מילא. לאָמיר זאָגן, אויב די פרײַזן אויף ברויט זײַנען נ׳ טאַין אײַנקלאַנג מיט די ווײַץ פרײַזן, קאָן מען כאָטש אָנגעבן א באַרעכטיקונג, וואָס דאָס מאָלן און באַקן קאָסט אויף עפּעס; וואָס אינדוסטריאַלײזירט דעם ווײַץ. אָבער ביי פלײש קאָן מען אפי־לו דעם תירוץ אויך ניט אָנגעבן. די געקוילעטע בהמה ווערט ניט אינ־דוסטריאַלײזירט, און ביי טאָנסאָפּאַר־טירט אין אַן אנדער פּראָדוקט. די בהמה ווערט צעשניטן אויף שטיקער און פאַרקויפט אויף דער וואָג, ניט מער.

עס איז א פאַקט, אז די בוענאָס אײַרעסער באַפעלערונג צאָלט, דורכ־שניטלאַך, מער פון אַכציק סענט קילאָ געלערנע פלײש, וואָס איז נאָך ניט אײַנגאַנצן נוצבאַר. צו דעם פלײש, וואָס ווערט קלאַסיפיצירט אַלס „ער־שטער" סאָרט, „ערשטער ספּעציעלער" סאָרט, קאָן מען אָרימע פאַמיליע נאָר ניט צוקומען — דאָס איז נאָך טײַע־רער.

דער קאַצ, וואָס קויפט געוויינלאַך דאָס פלײש אין די מוניציפּאַלע אָדער פּראָוינציעלע שלאַכט הייזער, נעמ׳ט טע צו דער שטאָט, קויפט דאָס פלײש אויף פערציק סענט די קילאָ. עס קומט אַלזאָ אויס, א זייער ניט פּראָ־פּאָרציאָנעלער פאַרדינסט.

צו דער קצ אין טאַקע שולדיק אין דעם יקרות אויף פלײש, ווי די „נא פּרענסא" זאָגט — ווײַסן מיר ניט, פונקט ווי מיר זײַנען ניט זי־כער אז ער פאַרדינט טאַקע צוויי מאָל אַזוי פיל ווײַפיל עס קאָסט אים, ווײַל פון אנדערע קוואַלן ווײַסן מיר, אז דער קצ קויפט די בהמה, אָדער א האַלבע בהמה מיט די ביינער און נאָך אַזוינע זאַכן וועלכע ער מוז פאַרקויפן א סך ביליקער.

אַלזאָ, ווער זשע איז פאַרט שולדיק אין דעם יקרות אויף פלײש. ווי קומט עס פאַרט, אז דאָס לאַנד, וואָס שיקט אַרויס פלײש איבער דער גאַנ־צער וועלט, אז בעת די הינע פי צוכט לעבט איבער א קריזיס, פונקט ווי די אַגריקולטור, זאָל פלײש קאָסטן אַזוי טײַער?

דער תירוץ איז, ווידעראַמאָל — טראַסט.

עס איז א סברה, אז עס איז פאַראַן א טראַסט פון די גרויסע פלײש סוח־רים, פון די הורטאַווניקעס, וועלכע האָבן מאַנאָפּאָליזירט דעם פלײש מאַרק און אימפּאָנירן זײַערע פרײַזן.

אין דעם זינען האָט זיך די טעג אַרויסגעזאָגט א פאַרטרעטער פון די הינע פי־צוכטער, וועלכע האָבן בדעה ווי ער זאָגט, צו באַזייטיקן די דאָ־זיקע פאַרמיטלער און אײַן אָנהויבן צושטעלן פלײש צו די לאַחרים'ניי־

היימאַן און העסטרין

באַריסטערס, סאָליסיטאָרס און א. וו.
216 — מעקאַינטײַר בלאָק — 216
טעלעפאָן 21 627
מר. העסטרינס וואוינונג:
306 סט. דזשאָנס עוו., טעל. 53 133

שינבין, מאָראָזניק און ראָבלין

Shinbane, Morosnick & Roblin
Barristers, Solicitors and Notaries
באַריסטערס, סאָליסיטאָרס, נאָטאַריוס
207-8 Confederation Life Bldg.
457 Main St. Opposite City Hall
טעלעפאָן 21 345—6

טשערניאַק, קאַפּשטיין און ספּיוואַק

Barristers, Solicitors, Etc.
460 מײַן סטריט
טעלעפאָן 24 591 און 24 666

קאַנטאָר און דאָרפמאַן

אדוואָקאַט און נאָטאַרי
CANTOR & DORFMAN
211 קורי בלדג. 233 פּאָרטעריזש עוו.
טעל. 225 89—29 937
רעזידענס:
103 בענערמאַן עוו., טעל. 51 353

ה. שולמאַן

אדוואָקאַט און נאָטאַרי
געלט צו לײַען אויף ½* פּראָצענט
Schulman & Nitikman
218 קאַנפעדעריישאָן לײַף בילדינג
457 מײַן סט., אַנטקעגן סיטי האַל
טעלעפאָן 88 462

זיי אַלע האָבן אין זיך געהאַט דאָס בלוט פון חנה'לען און זיי האָבן הײַ־ליק געהאַלטן איר. צוואַה, אז די אידן זײַנען קינדער פון גאָט גלײַך מיט די קריסטן און זיי האָבן דערפאַר דאָס זעלבע רעכט אויף גאָטס וועלט ווי אַנדערע.

(ענדע)

דאָקטוירים — Doctors' Directory

IN ALPHABETICAL ORDER

Office	Residence	
53 578	51 250	**דר. ס. דוש. בערמאַק,** 834 מײַן סטריט אפּיס שטונדן פון 2—4 און 7—8 DR. J. C. BERMACK
22 717	54 429	**דר. ס. דשואוויש,** 404 באַיד בילדינג שטונדן: 11—12, 3—6 און ביי אפּאַינטמענטס DR. SIMON JAUVOISH
26 600	28 153	**דר. ה. הערשפילד,** 576 מײַן, קאָר. אַלעקסאַנדער אפּיס שטונדן: 11—1, 2—5 און 7—9 DR. H. HERSHFIELD
53 181	53 181	**דר. י. פּערלמאַן,** 291 באַראָוס, קאָר. טשאַרלס אפּיס שטונדן: 3—5 און 7—8 DR. I. PEARLMAN
22 549	52 173	**דר. ס. ס. פּייקאָף,** 308 מעקאַרטער בילדינג רעז. 372 סט. דזשאָנס עוועניו DR. S. S. PEIKOFF
54 866	51 968	**דר. ס. קאָבריינסקי,** סוויט 2 קראַמפּ בלאָק (מײַן-און דאָקטערין עוועניו) אפּיס שטונדן: 3—5 און 6.30—8 DR. S. KOBRINSKY
53 915	52 614	**דר. סעם ראָדין,** ראַיאַל בענק בילדינג (מײַן און סעלקירק) אפּיס שטונדן: 3—4 און 6—8 DR. SAM RODIN
		אויגן, אויערן, נאָז און האַלז
24 465	51 359	**דר. ד. מ. דושענאָף,** 830-2 סאָמערסעט בלאָק DR. D. M. GENOFF
		קינדער קראַנקהייטן
88 013	53 320	**דר. ה. מעדאָוי,** 904 באַיד בלדג. 3—5; 332 מאַניטאָבאַ עוו. 11—12 DR. H. MEDOVY

דענטיסטן — Dentists Directory

IN ALPHABETICAL ORDER

Office	Residence	
53 720		**דר. מ. ברענמאַן,** סט. 1 סט. דזשאָנס בלאָק, 984 מײַן DR. M. A. BREGMAN
56 600	52 041	**דר. א. ד. גאָלדין,** 1308 מײַן סט., סוויט 1 DR. A. D. GOLDIN
54 107	51 519	**דר. מ. וואַכנאָוו,** 402 סעלקירק עוועניו DR. M. WACHNOW
51 560	41 652	**דר. י. בן עזרא,** ב.א. 962½ מײַן, קאָר. סעלקירק DR. I. BEN EZRA, B.A.
56 056		**דר. ס. טשערטשיל,** סוויט 1 טריק בלאָק, 972 מײַן סט. DR. S. H. CHURCHILL
51 987	54 867	**דר. מ. סי. קאָבריינסקי,** סוויט 1 קראַמפּ בלאָק 846 מײַן סטריט קאָר. דאָפּערין DR. M. KOBRINSKY

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאָדערנעם אידישן לעבן אין אמעריקע

(פאָרזעצונג)

— און דו ביזט מיר אַלץ מוחל ?— האָט זי ווידער געפרעגט.

— אַלץ מוחל... אַלץ פאַרגעסן.

און ווידער האָבן זיי אין הייסער ליידענשאַפט זיך געדריקט איינער אין אַנדערן.

ס'איז שווער צו גלויבן צו פאַרשטיין, וואָס עס האָט מיט לוסי'ן פאַסירט, וואָס זי איז מיטאַמאָל געוואָרן אַזוי איבערגעגעבן צו איר מאַן.

זי האָט זיך אַליין געוואָלט פאַרשטיין, און האָט ניט געקאָנט.

זי האָט ניט געקאָנט באַגרייפן, פאַר וואָס זי איז פרישן מיט עטלאַכע שטונ־דען צוריק געווען אַזוי איפגעגעבראָכט אויף איר מאַן, אַז זי איז נעווען גרייט אים איבערצולאָזן און אויעקגיין מיט אַן אַנדערן, און פאַרוואָס זי האָט זיך איצט אַזוי צוגעבונדן צו אים און אים אויף דאָס גיי געשוואָרן ליבע און טרייקייט.

זי האָט ניט געוואוסט, אַז דאָס איז געווען איר איינציקער, נאַטירלאַכער גע־פיל, וואָס האָט זי געוואָרפן אין בעל'ס אַרעמס. און אַז ווערליך איר איינגעגעב נאַטירלאַכן געפיל, וואָלט זי אים קיינ־מאָל ניט איבערגעלאָז